Iğd Üniv Sos Bil Der / Igd Univ Jour Soc Sci
Sayı / No. 20, Ekim / October 2019
Makale / Article

Ulusal Gazete Manşetlerinin Tipografik Tasarım Teknikleri Açısından Yorumlanması

ENGİN UĞUR [a]

Geliş Tarihi: 02.05.2019 | Kabul Tarihi: 27.10.2019

Öz: Gazete, dergi, kitap gibi yayıncılık ürünlerinde içerik kadar görsel tasarım da önemlidir. Özellikle gazete gibi zamanla yarışın olduğu yayıncılıkta haberlerin yazılması, düzeltilip son şekline ulaşılması ve buna uygun başlık ve manşetlerin hazırlanması çok kısa zaman diliminde gerçekleştirilir. Bu hızlı tempoda Manşetin okunabilirlik ve estetik açıdan iyi hazırlanmış olması gerekmektedir. Okunabilirlik açısından başarılı çalışma yapabilmek için, yazı elemanlarının anatomik yapısını, çok sayıda yazı türünü (font) ve en uygun tasarım tercihlerini bilmek gerekmektedir. Tipografik (yazı) elemanları, klavye yardımı ile yazdıktan sonra okunabilirlik ve estetik açıdan çeşitli işlemlere tabi tutulurlar. Yapılan bu işlemlere "tipografik tasarım" denilir. Bilgisayar teknolojilerinin matbaacılık ve yayıncılık alanında kullanılmaya başlaması, grafik tasarım ve onun bir alt çalışması olan tipografik tasarım işlemlerine çok geniş imkanlar sunmuştur. Önemli olan bu teknolojik imkânları ve bilgi birikimini harmanlayarak en iyiye ulaşmaktır. Makalede rastgele seçilen farklı gazetelere ait manşetlerin, tipografik tasarım işleminde kullanılan tercih unsurları çözümlemesi ve okunabilirlik analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal gazete, manşet, tipografi, okunabilirlik, tasarım.

[a] İstanbul Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, GİTMY Bölümü
engines@istanbul.edu.tr

Interpretation of National Newspaper Headlines in Typographic Design Techniques

Abstract: In publishing products such as newspapers, magazines, and books, visual design is as important as content. Especially in the publishing sector where the race takes place in time, the news will be written, corrected and the final form will be reached and the appropriate headlines and headlines will be prepared in a very short period. At this fast pace, the headline should be well prepared in terms of readability and aesthetics. To be able to work successfully in terms of readability, it is necessary to know the anatomical structure of writing elements, a large number of font types and the most appropriate design preferences. Typographic(writing) elements are subjected to various processes in terms of readability and aesthetics after writing with the help of the keyboard. These operations are called "typographic design". Introduction of computer technologies in the field of printing and publishing, graphic design and its subwork, the typographic design has provided a wide range of opportunities. What is important is to achieve the best by blending these technological possibilities and knowledge. In this article, the analysis of the preferred elements used in typographic design and readability analysis of the headlines belonging to different randomly selected newspapers were made..

Keywords: National newspaper, headline, typography, readability, design.

© Uğur, Engin. "Ulusal Gazete Manşetlerinin Tipografik Tasarım Teknikleri Açısından Yorumlanması." *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20 (2019), 147-168.

Giriş

Gazetede ilk anda ilgiyi çekecek temel alan 1. sayfadır. Burada yer alan tasarım elemanlarının okuyucunun dikkatini çekecek özellikleri taşıması gerekmektedir. Dikkatini çekmesinin temel şart rahatlıkla okunabiliyor olmasıdır. Bir yazının kolay okunabilmesi için asgari koşullarda rahatlıkla algılanabilmesi gerekmektedir.

Gazetenin 1. Sayfasında yer alan görsel ve tipografik unsurlar, önem sırasına göre hiyerarşik bir düzenlemeye tabi tutulurlar. Tipografik unsurların hiyerarşi sıralamasının en üstünde "manşet" yer alır. Tüm tipografik elemanlar, manşetten başlayarak önem sırasına göre ölçülendirme ve diğer tasarım teknikleri yardımı ile düzenlemeye tabi tutulurlar. Böylece okuyucunun önem sırasına göre yönlendirilmesi de yapılmış olur.

Başlık olarak manşet sayfaya hükmetmelidir. Görüldüğünde okuyucuda merak ve ilgi uyandırabilmelidir. Bunun birinci aşaması rahatlıkla görülüp algılanabilir olmasıdır ikinci aşama ise içerik olarak ifade etme gücüne sahip olmasıdır.

1. Ulusal Gazete Tanımı

Türkiye'de basın; 5187 Sayılı Basın Kanunu'nun ilk maddesine göre gazeteler süreli yayın olarak yaygın, bölgesel ve yerel olmak üzere 3 bölüme ayrılmış olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak mesleki ve akademik dilde; yurt içi ve yurt dışında basım ve dağıtımı yapılan gazetelere "ulusal gazete" adı verilmektedir. Bu gazeteler, yurt genelinde olup biten önemli olayların yanı sıra, dünyanın her tarafından her çeşit haberi düzenli olarak okuyucularına yansıtmaktadır (Kösedağ 2016: 1587).

1.1. Gazetecilikte Manşet Kavramı

Gazeteler gündemdeki en önemli olayı manşet haber olarak kullanmaktadırlar. Halkı en çok ilgilendiren, onun ilgisini çekebilecek ve ülke ya da dünya açısından çok önemli olduğunu düşündükleri haberleri, gazete kuruluşları, manşetten sunmaktadırlar. Gazetelerin ilk sayfalarında, logonun hemen altında, üst bölüme iri puntolu harflerle başlığı konulan haber (Yük-

sel, 2001:37) şeklinde tanımlanan manşet haber kavramı aynı zamanda yayının, varsa sürmanşetten sonraki, en önemli haberini oluşturmaktadır. Gündem belirleme yaklaşımının ve kamuoyu oluşturma işlevinin meydana gelmesinde manşet haberler büyük bir rol oynamaktadır. Kamu üzerinde önemli bir etki yaratacağı düşünülen, toplumsal, ekonomik ve siyasal açıdan çok büyük bir önem arz eden olay ve olgular gazetelerin ilk sayfasında ve büyük puntolarla, okuyucunun ilgisini çekecek şekilde düzenlenmektedir. Mağazada, camekanda sergilenmeye değer görülmüş tüm mallar müşteri çekmenin en etkili araçlarındadır. Nitekim, alıcılar ilk olarak bu vitrinlerle fikir sahibi olabilmekte ve oradan alışveriş yapıp yapmamaya karar vermeleri hususunda yönlendirmektedir(Yıldız, 2000;105). Manşetler, okuyucunun ilgisini çekebilmek için diğer haber başlıklarına göre daha belirgin bir şekilde vurgulanarak sunulurlar (Yıldız, 2000: 108).

1.2. Tipografi

Her sese karşılık gelen tipografik elemanlar diğer adıyla yazı elemanları grafik tasarımında en temel tasarım elemanıdır. Tipografi, yazılı iletişimin bütün alanlarında kullanılan harf, sayı, sembol, çizgi ve noktalama işaretleri gibi her unsuru, gerekli bilginin ve mesajın aktarılması amacıyla tasarlanmasıdır. Tipografik tasarım yazıların içeriklerine ve kullanıldığı ürünün amacı ve özelliğine uygun olarak tasarlanır. Bu tasarımın içerikle görsel tutarlılığı çok önemlidir.

Tipografi tek başına mesajı aktaracak güce sahip olacak biçimde tasarlanmalıdır. Aktardığı mesajın içeriğine göre her türlü görselle desteklenmiş olsa da öncelik tipografik elemanlara aittir. Tipografik elemanlar gerektiğinde görsel mesaj verecek simgesel yapılara dönüştürülerek kullanılabilir. Bunun en iyi örneği amblem(logo)dur. Tipografik yaklaşım simgenin biçimiyle ilgili ise, söz dizimsel boyut ön plandadır. Ya da simgeye özel bir anlam yüklenerek etki yönü değiştirilebilir. Harf yapıları değiştirilerek ve geliştirilerek kelime ile aynı zamanda imaj olarak da kullanılabilir (Okur, 2003: 23).

Şekil 1. Tipografik tasarım örnekleri

(http://www.graphicart-news.com/amazing-typographic-projects)

1.3. Okunabilirlik

Okunabilirlik tipografik tasarımın görsel algı boyutunu ifade eder. Seslere karşılık gelen tipografik elemanların asgari aydınlık koşulunda herhangi bir cihaza gerek olmadan asgari uzaklık değerlerinde görülüp okunabilmelidir. Okunabilirlik, tipografinin bilgi ve mesaj iletişiminde önemli bir elemanı olarak kabul edilmektedir. Simon'a göre; tipografide asıl amaç uyum ve okunurluk sağlamaktır(Simon, 1963: 1). Okunması istenilen fakat zor okunan bir metnin tasarımı, ürün ne kadar akıllıca veya çekici görünürse görünsün kötü yapılmış-

tır(Jeavons, 1977: 17). Fakat tasarımcılar bazen özgün olma adına veya özen göstermeden ortaya koydukları çalışmaların okunabilirlik oranları çok alt seviyelerde kalabilmektedir. Tipografik bir çalışmanın okunabilir olma düzeyi çalışmanın işlevsel boyutunu da ortaya koyması açısından önemlidir. Tipografinin okunabilir kılınması, yazının anatomik yapısıyla ilgili olduğu kadar, kullanım alanıyla da yakın ilişkilidir(Ketenci, 2006: 247). Okunabilirlik kavramı, anlamayı ve kavramayı kolaylaştırma kavramıyla eşleştirilmektedir. Namık Kemal Sarıkavak, okunabilirlik kavramını ikiye bölerek okuturluk ve okunurluk olarak aktarmıştır. Okunurluğun ve okuturluğun farklı iki kavram olduğundan bahsetmektedir. Okunurluğun harf boyutları ya da ölçüsü ve yazı karakterinin kendi yapısıyla ilgili olduğunu söylerken, okuturluğun yazı karakterlerinden tutunda kağıt seçimi, renk ilişkisi ve bütün baskı nesneleriyle ilgili olduğunu vurgulamaktadır(Sarıkavak, 1997: 32). Uçar, (2004: 139)'a göre ''Tipografinin temel işlevi okunurluluktur, tasarımda yazının işlevi budur.'' Okunabilirliği sağlamak için yazıyı oluşturan karakterin ve stillerin seçimi, harf boyutu (punto), kelimeleri uygun hecelerden bölme, espas kavramı, renk, doku ve ton, seçimi önemli etkenlerdir.

2. Tipografik Tasarım Teknikleri

2.1. Yazı Karakteri Seçimi

Tipografik tasarımda yazı karakteri seçimi en önemli terci unsurudur. Yazı karakteri takımı (font), bir harf biçiminin karakteristik yapısını ifade eder. Her yazın kendine özgü görsel yapısı algı açısından farklı boyuta sahiptir. Yazı takımının kendine has görsel yapısı mesajın içeriğine uyumlu olması tasarım açısından önemlidir. Manşet tasarımında başlığın konusu ile uyumlu bir yazı karakteri tercih edilmelidir. Seçilen yazı karakteri, okuyucuya aktarılan mesajı ya destekler, ya da okuyucunun kafasını karıştırır. Yazı karakterleri kelimelerin gerçek anlamlarını iletmek içinde kullanılabilir. Ancak uygun yazı karakterleri kullanılmadığı takdirde, okuyucuya yanlış mesajlar iletilebilir (Dilekçi, 2017: 1977).

Yazı karakteri seçimi yapılırken, konuya olduğu kadar, hedefe de uygun karakterler seçilmelidir (Bringhurst, 2004: 95).

VERDANA ALGERIAN BAUHAUS BERNARD BLACKADDER
BODONI BROADWAY COLONNA HARLOW SOLID
ARIAL SHOWCARD

Şekil 2. Farklı yazı karakteri örnekleri

2.2. Yazı Stili Seçimi

Tasarımda, vurgu yapmak için, diğer yazılardan farklılık oluşturmak için, estetik bir yapı oluşturmak için veya farklı gerekçelerle yazı karakterini(font) değiştirmeden eğim verdirilmesi, et kalınlıklarının değiştirilmesi, kontur verilmesi, basıklaştırılıp(expanded) genişletilmesi veya sıkıştırılıp (condensed) daraltılması yazı stilleri oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca birçok yazı karakterinin serifli(tırnak) veya sans serif(tırnaksız) stilleri vardır. Aynı yazı karakterinin farklı serif yapısına sahip zengin stil grupları vardır. Yazı karakterlerinin en inceden(extra light) en kalın(extra bold) çeşitlere sahip stil grupları oluşturulmuştur. Harf et kalınlığının değeri, har yüksekliğine oranı ile ifade edilir. Kitap metin dizgilerinde kullanılan harf et kalınlığı, 1/7 oranındadır. Bu oran azaldığında siyah harf, bu oran artınca beyaz harf olarak tanımlanmaktadır. Özellikle manşet dizgilerinde et kalınlığı fazla olan stiller kullanılır.

Şekil 3. Harf et kalınlıklarının standart isimleri

Şekil 4. Farklı serif(tırnak) yazı stilleri

Şekil 5. Myriad Pro yazı karakterinin farklı stilleri

2.3. Büyük Harf (majiskül)-Küçük Harf (Minüskül) Seçimi

İmla kurallarının bir zorunluluğu dışında büyük harf kullanımı tercihi önemli bir yere sahiptir. Büyük harf(majiskül) uzun metinlerde okunabilirlik açısından sıkıntı oluşturduğu gibi monotonluk oluşturarak okuma isteğini azaltan bir etkiye sahiptir. Bu nedenle ağırlıklı olarak büyük harf kullanımından kaçınılmalıdır. Manşet gibi başlık ögelerinde büyük harf kullanımı alışkanlık oluşmuş bir tasarım tercihi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tipaografik elemanların küçük harf(miniskül) olarak okunabilirlik ve estetik açıdan çok önemli bir fark oluşturmadığı durumlarda tercihi küçük harften yana yapmak daha uygun olacaktır.

2.4. Yazı Büyüklüğünün(Punto) Belirlenmesi

Tipografik tasarım işlemlerinde, dünyanın birçok ülkesinde "punto" ölçü sistemi kullanılmaktadır. Tipografik hiyerarşi oluşturmada yazının punto büyüklüğü dikkate alınarak işlemler gerçekleştirilir. Punto, her türlü basılı materyallerdeki tipografik düzenlemelerde oldukça önemlidir. Punto, harflerin ne kadarlık bir alana hükmettiğinin göstergesi olarak da tanımlanabilir.

Fransız yazı tasarımcısı Pierre Simon Fournier de Jeune,

1737 yılında "Punto" birimini temel alan bir ölçü sistemi geliştirerek tipografik ölçülere standart getirmiştir. Punto, günümüzde uluslararası geçerliliği olan tipografik bir ölçü birimidir ve 1 punto 0,376 milimetredir(Dilekçi,2017:1978).

Gazete manşetlerinde kullanılan yazılar büyük puntoya sahiptir. Bu nedenle normal metin dizgisinde kullanılan 10-12 punto büyüklüğe sahip yazılar en fazla yarım metre mesafeden okunabilme imkânı olmasına karşın 70 punto ve üzeri büyüklüklere sahip manşetler 5-6 metre mesafeden bile rahatlıkla okunabilmektedirler.

Şekil 6. Aynı yazı karakterinin farklı punto büyüklükleri

2.5. Harf Arası Boşluk (Espas) Değerinin Belirlenmesi

Harf aralarında belirli boşluklar bırakmaya espas denir. ''İyi espaslama kelimenin her bölümünde siyah alanların beyaz alanlara oranının eşit olduğu espaslamadır. Ve böylece siyah ve beyaz alanların dengeli dağılımı okumada rahatlık sağlayacaktır'' (Çevik 56-57). Her harfin kendine özgü görsel bir ağırlığı ve biçimi vardır. Dolayısıyla her harfin, bir önceki ve sonraki ile olan espas ayarının özenle düzenlenmesi gerekmektedir. Yazının et kalınlığı arttıkça harfler arasındaki espasları daha dar, et kalınlığı azaldıkça normal espastan daha fazla harf arası espası uygulanır(Erden, Sönmez, 2007: 479).

Masa üstü yayıncılık sisteminin geliştirilmesi ile birlikte dizgi işleminde okunabilirlik ve estetik açıdan en büyük problemi oluşturan harf arası boşluklar(espas) dizgi işlemi için geliştirilen programlar yardımı ile otomatik olarak ayarlanabilmektedir. Fakat afiş ve benzeri büyük puntolu çalışmalarda gerektiğinde müdahale edilerek en uygun harf açıklığı belirlenmesi gerekmektedir. Harflerin anatomik yapılarından dolayı bir sayfada bazı bölümlerdeki harflerin yan yana gelme kombinasyonları o bölgede siyah lekelenmeler olarak görüntü oluşturması olarak olumsuzluklar ortaya çıkmasına neden olmaktay-

dı. Fakat harflerin karaktersitik yapılarına göre yayına gelen harfle en uygun açıklığın belirlendiği programlar bu olumsuzlukları ortadan kaldırmıştır.

Şekil 7. Farklı harf arası espası seçenekleri

2.6. Kelime Arası Boşluk (Espas) Değerinin Belirlenmesi

Tipografik tasarımda harf, kelime ve satır aralarının sıkı ya da gevşek olması yazının leke değerini değiştirir. Tasarımdaki beyaz boşluklar, doğru kullanıldığında optik ağırlık oluşturarak dengeyi sağlamaktadır. Bu nedenle harf, kelime ve satır arası boşluklar dikkate alınmalıdır. Harfler ve sözcükler arasındaki espas, harflerin yazı karakteri , punto büyüklüğü ve genişliği ile orantılı olmalıdır. Bu orantı genellikle kişisel tercihe açık bir konudur. Kelime arası espası, baslıkta kullanılan yazı karakterine, başlığın büyük, küçük ya da küçük büyük harflere yazılmasına göre de farklılaşmaktadır. Başlıklardaki sözcük aralıklarının düzenlenmesinde bilgisayar ortamında yapılacak sıkışık bir düzenlemeden başlamak ve aralıkları adım adım genişletmek doğru aralığın bulunmasına yardım eden bir yöntemdir. Bu yöntemin ikinci basamağında ise her aralık birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmelidir(Carter, 1985: 87).

Şekil 8. Farklı kelime arası espası seçenekleri

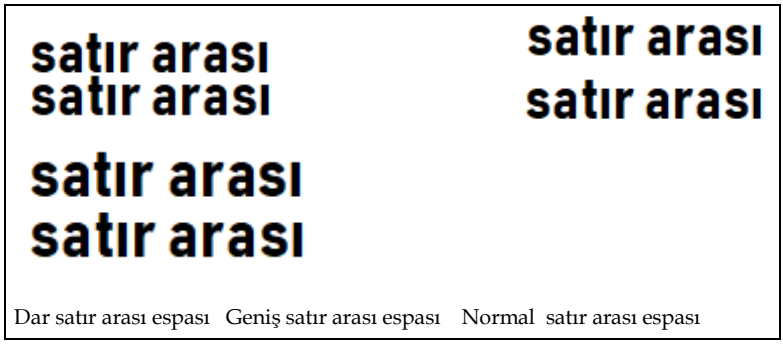
2.7. Satır Uzunluğunun Belirlenmesi

Okunabilirlikte önemli bir paya sahip olan satır uzunluğunun göz hareketinin devamlılığında rolü büyüktür. Çünkü satırdan satıra geçiş süresi dengesizleştiğinde okuma sırasında dikkat dağılması yaşanacağı için algılama yavaşlayacaktır. Eğer satır uzunluğu az ise görüş alanı tam ve doğru olarak değerlendirilemeyeceği için göz hareketi kesilme yaşayacaktır. Bunun tam tersi durumdaysa yani çok uzun satırlarda gözün doğ-

ru ve düzgün olarak bir alttaki satırın başını bulması zor olacaktır. Böyle bir durumda satır atlaması ve geri dönülerek satır tekrarı yapılabilir(Erden, M. Ç.,1994: 23). Satır uzunluğunun ve konumunun hiçbir kurala bağlı olmadan yapıldığı serbest düzenlemeler, okumanın ikinci sırada hedeflendiği yerlerde kullanılır.

2.8. Satır Arası Boşluk(Espas) Değerinin Belirlenmesi

Satırların arasında bulunan boşluk okuyucunun okuduğu satırı ayırt edebilmesini, bir satırdan diğerine aynı satırı tekrar okumadan ya da satır atlamadan kolayca geçmesini sağlayacak uygun açıklığa sahip olmalıdır. Satır arası boşluk, üstteki satırın taban çizgi ile alttaki satırın tavan çizgisi arasındaki açıklığın ayarlanması ile belirlenir. Satır arası espasında, anatomik yapısında aşağıya ve yukarıya uzantısı olan harflerin uzantıları birbirine değmeyecek açıklıkta olmasına dikkat edilmelidir. Manşet tasarımında satır arası boşluk özellikle siyah (bold) yazı stillerinde çok dar tutulduğunda hem okunabilirlik hem de estetik açıdan problem oluşturabilmektedir.

Şekil 9. Farklı Satır arası espası seçenekleri

2.9. Renk ve Ton veya Doku Seçimi

Tipografik elemanların görsel etkisi büyük oranda rengin türü ve yoğunluğu ile ilişkilidir. Punto büyüdükçe bu oran da artar. Dolayısı ile sayfadaki bu renk yoğunluğunu görsel bir malzeme gibi düşünerek orantılı olarak düzenlemek gereklidir (Menanoğulları, 2008: 32). Tipografik elemanların içeriklerini dikkate alarak okunabilirlik ve estetik açıdan en uygun rengin

seçilmesi büyük önem taşımaktadır. Farklı Renkleri kullanırken renk uyumuna ve renklerin görsel algı açısından etkilerini dikkat edilmesi gerekmektedir. Her renk tek başına bir görsel etkiye sahiptir. Fakat başka renkle yan yana geldiğinde bu etki azalarak veya artarak yeni bir görsel algı ortaya çıkmasına neden olur. Bu nedenle grafik tasarımcının renk bilgisi ve tecrübesi çok iyi olmalıdır. Manşet tasarımında gazetelerin kurumsal kimlik renklerine göre sınırlandırılmış renk tercihleri grafikerin işini zorlaştırabilmektedir. Her gün aynı renklerin kullanılması kurumsal algı oluşmasını sağlarken diğer yandan tasarımın performansını düşürebilmektedir.

Renk ve rengin ton geçişlerinin kullanılmasının yanında farklı doku ve desenlerin tipografik elemanların görsel açıdan güzel gözükmesi için tercih edilebilmektedir. Tipografik elemanların içine veya dışına kullanımında görsel açıdan algılanabilirliğini büyük oranda düşürebilecek yapıya sahip doku ve desenlerin kullanımından kaçılmalıdır. Son yıllarda her türlü grafik tasarım ürünlerinde kullanılan optik desenler manşet tasarımında da kullanılmaktadır.

Şekil 10. Çok renkli tipografik tasarım örneği

(https://www.duvargiydir.com/harita-duvar-kagidi-ev-dekorasyon-renkli-tipografi)

Şekil 11. Yazı gövdesinde doku uygulaması

(https://www.etu.edu.tr/tr/haber/gorsel-iletisim-tasarimi)

2.9.1. Yazı Zemin Rengi İlişkisi

Yazının zemin renginden okuma için yeterli kontrastlığa sahip olması gerekir. Grafik tasarımda bir elemanın diğer elemanla kurduğu açık koyu ilişkisi (ton farkı) kontrast olarak adlandırılır. Bu kontrast sayesinde nesneleri ayırt eder, yazıları okuruz. Kontrast zeminlerde okunaklığın iyi bir şekilde sağlanabilmesi için, harf ve zemin arasında ton farkı olmalıdır. Aynı tona yakın renkler, harfin, zemin üzerinde titreşmesine neden olur (Akyıl, 1996: 49). Kontrast (Fransızca Contraste) olarak da adlandırılan karşıtlık ne kadar çok olursa karşılaştırılanlar arasındaki fark da o kadar büyük olur. Tasarımda rengin vurgusunu arttırmanın en kolay yolu karşıtlığı arttırmaktır. Bunu sağlamak için renk ve ton karşıtlığı kullanılır. Renkler arasındaki basit karşıtlık, bir renkle o rengin ve koyu bir tonu arasındaki karşıtlık bir sıcak, bir soğuk renk arasındaki karşıtlık ve tamamlayıcı renk arasındaki karşıtlık. Bunların her biri en büyük etkiyi yaratmaya hizmet edecek şekilde ve ilgili renklerin gerekli nitelikte verilmesini sağlayacak şekilde dizayn edilirse okumayı kolaylaştırır.

Bir nesne ancak etrafından, fonundan ayırt edilebilirse görülebilir. Carter'a göre yazıların okunmasını sağlayan kural da tam olarak budur. Fon ve figür arasındaki renk kontrastının artması yazıların kolay okunmasını sağlamaktadır. İnsan gözü beyaz fondaki siyah yazıyı siyah fondaki beyaza oranla bir miktar küçük olarak algılamaktadır. Bunun sebebi gözün okurken olduğu gibi beyaz üzerinde siyahı algılamaya alışkın olmasıdır (Carter, Demad ve Wheeler, 2000: 40). Okunurluk açısından harf ve zemin arasında en az %70 ton farkının olması gereklidir. Örneğin zemin 100 değer ise harf 30 değerden fazla olmamalı-

dır. Tersi için de aynı şey geçerlidir. Yazı alanı ve fon renklerini seçerken, rengin yeterli derecede kontrastlık sağlaması yanında okumayı engellemeyecek kadar zıt olmamalarına da önem verilmelidir. Okunabilirlik testleri, beyaz kağıt üzerine yazılmış siyah yazının en iyi okunabilirlik özelliklerine sahip olduğunu kanıtlamıştır. Açık zemin üzerinde koyu renk yazı doğru bir seçimdir (Uğur, 2018: 255).

OKUNABİLİRLİK OKUNABİLİRLİK OKUNABİLİRLİK
OKUNABİLİRLİK OKUNABİLİRLİK OKUNABİLİRLİK

Şekil 12. Farklı Yazı ve zemin rengi seçenekleri

3. Ulusal Gazete Manşetlerinin Tipografik Tasarım Tercihlerine Göre Okunabilirlik Analizi

1.

Şekil 12. Hürriyet Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaksız (sans serif), negatif yazı. Harf et kalınlığı extra bold. Yazı büyüklüğü 100 punto üzerinde. **Renk;** Mavi zemin ve harf gövdesi boş(beyaz). **Espas;** kelime arası espası normal, satır arası espası az, harf arası espası verilmeyerek bitişik bir tasarım ortaya çıkmış. **Okunabilirlik;** harf arası espasının olmaması okunabilirliği azaltmış olmasına rağmen okunabilirlik düzeyi yüksek.

2.

Şekil 13. Hürriyet Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaksız (sans serif). Harf et kalınlığı normal (medium). Yazı büyüklüğü 80 punto üzerinde. **Renk;** Gri görselli zemin ve harfler siyah. **Espas;** kelime arası espası normal, harf arası espası az. **Okunabilirlik;** Gri zeminli görsel fonu üstüne siyah seçilmesi okunabilirlik düzeyini düşürmüş.

3.

Şekil 14. Türkiye Gazetesi

Stil; düz (romen), tırnaksız (sans serif). Harf et kalınlığı bold. Yazı büyüklüğü 100 punto üzerinde. **Renk;** Siyah ve kırmızı. **Espas;** harf arası espası az, kelime arası espası az, satır arası espası az. Satır uzunluğu kısa tutularak üç satır oluşturulmuş. **Okunabilirlik;** espasının değerlerinin az kullanılmış fakat ortadaki satırın kırmızı renkli olması ayrıştırıcılık sağlayarak okunabilirlik düzeyini arttırmış.

4.

Şekil 15. FotoMaç Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaksız (sans serif). Harf et kalınlığı extra bold. Yazı büyüklüğü 120 punto üzerinde. **Renk;** Ateş kırmızısı. **Espas;** Harf arası espası az, kelime arası espası normal. **Okunabilirlik;** Zemin kısmı boş kırmızı renkli yazının okunabilirlik düzeyi çok yüksek.

5.

Şekil 16. Vatan Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaksız (sans serif). Harf et kalınlığı genişletilmiş (expanded) bold. Yazı büyüklüğü 100 punto üzerinde. **Renk;** siyah. **Espas;** Harf arası espası az, kelime arası espası normal **Okunabilirlik;** Zemin kısmı büyük bir kısmı boş siyah renkli yazının okunabilirlik düzeyi yüksek.

6.

Şekil 17. Takvim Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaksız (sans serif) negatif, kenarları kontürlü. Harf et kalınlığı bold. Yazı büyüklüğü 100 punto üzeri. **Renk;** kenarlar lacivert kontürlü, içi beyaz(boş). **Espas;** Kelime arası espası normal, harf arası espası hiç yok., satır arası espası çok az. **Okunabilirlik;** Espas değerleri düşük mavi zeminli negatif yazıların punto büyüklüğü yüksek tercih edilerek okunabilirlik düzeyi normal değerlerde.

7.

Şekil 18. Ortadoğu Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaklı (serifli) negatif. Harf et kalınlığı bold. Yazı büyüklüğü 70 punto üzerinde. **Renk**; zemin siyah, içi beyaz(boş). **Espas**; Kelime arası espası normal, harf arası espası az, satır arası espası az. **Okunabilirlik;** Küçük harfli, siyah zeminli negatif manşetin okunabilirlik düzeyi yüksek.

8.

Şekil 19. Dünya Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaksız (sans serif). Harf et kalınlığı bold. Yazı büyüklüğü 70 punto üzerinde. **Renk**; Harf siyah, zemin açık kahverengi. **Espas**; Kelime arası espası normal, harf arası espası normal, satır arası espası normal. **Okunabilirlik;** Küçük harfli, siyah yazıdan oluşan manşetin okunabilirlik düzeyi normal.

9.

Şekil 20. Fanatik Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaksız (sans serif) negatif. Harf et kalınlığı extra bold. Yazı büyüklüğü 120 punto üzerinde. **Renk;** Zemin siyah renk ağırlıklı ve harflerin içi gri dokulu. **Espas;** Harf arası espası az, satır arası espası normal, **Okunabilirlik;** Siyah zeminli görsel fonu üzerinde gri dokulu manşetin okunabilirlik düzeyi düşük.

10.

Şekil 21. Akşam Gazetesi

Stil; Düz (romen), tırnaksız (sans serif) negatif. Harf et kalınlığı normal bold. Yazı büyüklüğü 80 punto üzerinde. **Renk;** Açık mavi zemin ve harf gövdesi boş(beyaz). **Espas;** Harf arası espası az, Kelime arası espası normal, Satır arası espası az. Satır uzunluğu ideal. **Okunabilirlik;** Açık mavi zeminli manşetin okunabilirlik düzeyi düşük.

Sonuç

Baskı ve grafik tasarım teknolojilerindeki gelişmeler, her türlü basılı ürün tasarımını ve baskısını çok ileri noktalara taşıdığı gibi gazete yayıncılığını da tasarım ve üretim açısından üst seviyelere taşımıştır. Eski yıllarda çok zor olan işlemler çok basit hale gelmiştir. Bu kadar ileri teknolojik imkânlar çerçevesinde çok başarılı çalışmalar ortaya konulması beklenmesi doğaldır. Teknolojinin sağladığı imkânları kullanabilmenin yanında grafik tasarımın sanatsal yönünün hakkını verecek personele ihtiyaç vardır. Gazete yayıncılığında içerik kadar önem taşıyan tasarımın da çok iyi bir şekilde yapılıyor olması gerekmektedir. Gazete satın almanın önemli bir unsurunu oluşturan manşetin, hem içerik olarak hem de tasarım olarak çok önemsenerek hazırlanmalıdır.

Gazetenin her gün tekrar çok hızlı bir şekilde oluşturulup tasarlanması beceriyi arttırdığı gibi kısır bir döngüyü de beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Bu çalışma yapısında farklı arayışların önündeki en büyük engel gazetenin kendine ait görsel kimliğine bağlı kalınmasıdır. Diğer bir engelde teknik

açıdan okunabilirlik sınırları içinde kalabilmektir.

Makalede, rastgele seçilerek değerlendirilen manşetlerin okunabilirlik açısından büyük oranda başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Okunabilirliği düşüren unsurların başında manşetin altında yer verilen görsel renklerinden kaynaklandığı görülmektedir. Ayrıca manşeti büyük punto tercih etmek adına harf, kelime ve satır arası espasının(boşluk) çok az değerlerde kullanılması rahat okumayı zorlaştıran bir diğer etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Manşette dikkat çekmeyi sağlamak adına sürekli etkileyici renklerin ve büyük puntoların seçilmesi okunabilirlik açısından olmasa da gazete yayıncılık kültürü ve ciddiyeti açısından bir faydası olduğu söylenemez.

Kaynaklar

Akyıl, R. (1996) "Reklam Medyalarında Tipografik Çözümler", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı, İstanbul.

Bentele, E ve Karl G.V.U. (1952) "Schrift Geschrieben Gezeichnet und Angevvand, Soflingen.

Bringhurst, R. (2004) The Elements of Typographic Style. 3rd rev. Andexpanded ed. Canada.

Carter, D., Day, B., Meggs, P. (1985) "Typographic Design: Form and Communication" Van Nostrand Reinhold Company Inc.

Carter, R. ve Demad, J., Wheeler, S. (2000) Working with Type Exhibitions 5, Roto Vision SA, Switzerland.

Dilekçi, N. (2017). Tipografi Eğitimi ve İletişimdeki Yeri. Ulakbilge, 5 (18).

Dikmen, Ü. (2016) "Ekran Fontlarının Kullanılabilirliğe Etkisi, İdil dergisi", 02.06.

Dündar, B. (2005) "Matbaanın bulunuşundan bu yana batıda ve 1970 sonrası Türkiye'de grafik tasarımda tipografik dil", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Erden C., M., Sönmez, S. (2007) Yazılı İletişimde okunabilirlik ve görsel

kaliteyi etkileyen faktörlerin incelenmesi, II. Matbaa Teknolojileri Sempozyumu.

Evans, P., & Thomas, Mark. A. (2004) Exploring The Elements Of Design, Clinton Park, NY, Delmar Learning.

Hochuli, J. (2009) Detail in typography. 2nd revised edition. Londra, UK: Hyphen Press.

Jeavons, T., Beaumont, M. (1977) "An Introductıon to Typography" The Apple Press, Kültür ve Sanat Dergisi Sayı: 5, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ketenci, F.H., Bilgili, C. (2006) Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı, Beta Yayınları, İstanbul.

Kösedağ, M. S. (2016) Türkiyede Ulusal ve Ve Yerel Gazetelerin Siyasi Gündemlerinin Karşılaştırlması Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9.

Mennanoğulları, B. (2008) "İlköğretim I. kademe öğrencilerinin çocuk hikâye kitaplarının tipografik özellikleri ile ilgili görüşleri", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Okur, Ç. (2003) Deneysel tipografinin görsel iletişime etkisi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir.

Sarıkavak, N.K. (1997) Tipografinin Temelleri, Doruk Yayınevi, Ankara.

Simon, O. (1963)Introduction to Typography. London: Faber and Faber.

Sönmez, S. (2003) ''Kitap Tipografisinde Okunabilirlik ve Görsel Kaliteyi Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi'', Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Uçar, T.F. (2004) örsel İletişim ve Grafik Tasarım, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Uğur, E. (2018) Afişte Yer Alan Tipografik Unsurların Zemin Rengi Açısından Okunabilirlik Analizi, Smart Journal, Vol 4 / Issue 10.

Yıldız, C. (2000) Yazılı Basında Metin ve Manşet: Basın Dili Üzerine

Bir Araştırma, Teknik Yayınevi, İstanbul.

Yılmaz, M. (2014) Topaktaş, E., Tipografik Özellikler Açısından Bilimsel Dergi Makalelerinin Okunaklılık Düzeyleri ile İlgili Akademisyenlerin Görüşleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13 Sayı: 48, Kış.

Yücebaş, Ç. (2006) ''Grafik Tasarımda Görsel Bütünlük Oluşturmada Tipografi ile Görseller Arasındaki İlişki ve Sanat Eğitimindeki Yeri'', Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Yüksel, E. (2001) Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Çizgi Kitabevi, Konya.

Zelanski, P. & Fişher, M. P. (1996) Design Principles and Problems, 2. Baskı, Fort Worth, TX, Harcourt Brace College Publishers.

http://www.graphicart-news.com/amazing-typographic-projects Erişim: 29/09/2018.

https://www.duvargiydir.com/harita-duvar-kagidi-ev-dekorasyon-renkli-tipografi Erişim: 29/09/2018.

https://www.etu.edu.tr/tr/haber/gorsel-iletisim-tasarimi Erişim: 30/09/2018.